

Recepcia Žalmu 110 v Liste Hebrejom 5¹

RÓBERT LAPKO, MARTIN SEDLÁK

SÚJS SAV
Dúbravská cesta 9
841 04 Bratislava
robert.lapko@savba.sk

Katolícka univerzita v Ružomberku
Teologická fakulta
Hlavná 89
040 01 Košice
martin.sedlak@sedemar.sk

Abstract

This article focuses on the reception of Psalm 110 in ch. 5 of Hebrews. It begins by briefly introducing the general usage and method of identifying OT-quotes, with a brief statistical overview of them in this NT-writing. It then discusses this royal psalm, which is the pillar of Christology throughout the NT, and its application in the Epistle. He discusses the Aaronic and Melchizedek priesthoods. The focus of the present study is the function of Ps 110:4 and its incorporation with the exegesis in ch. 5. It compares the accounts of the human high priest and Christ, analyzing Hebr 5:1-10 in detail. He also suggests other places of application of Ps 110 and the related Ps 2 in the Epistle.

Keywords: Psalms, Epistle to the Hebrews, High Priest, Melchizedek

Úvod - Použitie Žalmov v Liste Hebrejom

Nasledujúca štúdia analyzuje recepciu Žalmu 110 v kap. 5 Listu Hebrejom. Krátko predstavuje najprv všeobecné používanie a metódu identifikácie starozákonných citátov v tomto novozákonnom spise. Potom rozoberá Ž 110, ktorý predstavuje

¹ Štúdia je výstupom riešenia projektu: APVV-20-0130 „Biblický text a jeho terminologické diškurzy v modernom spisovnom jazyku. Na príklade Listov apoštola Pavla“ a VEGA 2/0015/22 „Recepcia biblickej rodinnej terminológie a motívov v slovanskom kultúrnom prostredí“.

pilier kristológie v celom Novom zákone, a jeho aplikácie v Liste. Ťažisko predmetnej štúdie tvorí funkcia verša Ž 110,4 a jeho zapracovanie s exegézou v kap. 5.

List Hebrejom je charakteristický aj tým, že cituje viaceré žalmy. Osemnásť citácií žalmov pochádza z jedenástich žalmov, z ktorých šesť sa nevyskytuje inde – Ž 40, Ž 45, Ž 95, Ž 97, Ž 102 a Ž 104. Z ďalších piatich žalmov sa cituje aj mimo (Ž 2, Ž 8, Ž 22, Ž 110, Ž 118), pričom iní novozákonní autori citujú v prípade Ž 22, Ž 110, Ž 118 iné verše ako tie, ktoré sú citované v Liste. To naznačuje originálny prístup autora k Starému zákonu. Zdá sa, že pri ich používaní pre svoje teologické argumentácie bol len málo ovplyvnený inými ranokresťanskými tradíciami, ktoré zanechali stopy inde v Novom zákone.

Zo štatistického prehľadu starozákonných citátov nie je možné identifikovať žiadne texty, ktoré by sa dali považovať za fundamenty autorovej teologickej argumentácie. Z istého hľadiska sa dá povedať, že predsa len štyri žalmy, resp. citáty z nich slúžia ako základ. Ide o Ž 8, Ž 95 (LXX 94), Ž 110 (LXX 109) a Ž 40 (LXX 39). Iba tieto žalmy sú okrem citovania aj vykladané, pričom každému textu zodpovedá jedna téma: Ž 8 predstavuje Kristovo človečenstvo, a tým aj jeho spojenie s bratmi, a objavuje sa hneď v 1,7. Ž 95 pomenúva témy viera a dôvera. Kristovo kňazstvo je opísané pomocou Ž 110,4 v spojení s výkladom Gn 14 v Hebr 7. Ž 40 opisuje kňazské konanie, ktoré autor cituje (10,5-9) a aplikuje na Krista.² Môžeme si všimnúť, že napr. Ž 95 je síce citovaný s podrobnejším výkladom, ale v ďalšom priebehu listu sa už nevyskytuje. Téma viery a dôvery sa potom spája aj s inými starozákonnými textami (napr. 6,12-15 cituje príbeh Abraháma podľa Gn 22,16-17), osobami a motívmi alebo sa spomína bez vzťahu k Starému zákonu (napr. 5,11-6,6).

Identifikácia starozákonných citátov v Liste Hebrejom

Identifikácia citátov v Liste Hebrejom je spravidla bezproblémová, pretože takmer všetky starozákonné citáty sú uvedené najčastejšie len strohým *verbom dicendi* λέγων (napr. 2,6; 2,12; 4,7; 6,14; 9,20; 10,8; 12,26). Okrem toho nájdeme aj uvedenie cez konštrukciu ἔτι γάρ v 10,37, kde sa cituje Iz 26,20 v kombinácii s Hab 2,3-4. Táto identifikácia je možná nielen vďaka krátkemu uvedeniu, ale aj preto, že použitý starozákonný text bol dobre známy.³

Okrem ustálenej spomínanej formy sa na uvedenie citátov vyskytujú ešte slovesá διαμαρτύρομαι (2,6), resp. μαρτυρέω (7,17; 10,15), φημι (8,5) a διαστέλλω (10,21). Na odkazovanie v Písme sa nepoužíva forma γράφειν. To jasne ukazuje, že List Hebrejom vníma Starý zákon ako reč, resp. slovo, a síce ako slovo Boha, pretože Boh je uvádzaný ako hovorca väčšiny starozákonných citátov. Týmto sa odlišuje od chápania Písma v ostatných novozákonných spisoch. U Pavla je to najbežnejšie formou ustáleného γέγραπται, najčastejšie v spojení s καθώς alebo γάρ. Pri používaní λέγειν na uvádzanie citátu je Boh v jeho listoch ako hovorca textu spomínaný len vtedy, keď v starozákonnom kontexte verše aj vyslovuje. Dodatočne

² Simon KISTENMAKER, *The Psalm Citations in the Epistle to the Hebrews* (Eugene: Wipf and Stock, 1961) 101, 130-133.

³ Angela RASCHER, *Schriftauslegung und Christologie im Hebräerbrief* (Berlin: de Gruyter, 2007) 24-25. <https://doi.org/10.1515/9783110978629>

Pavol čiastočne udáva aj knihu, v ktorej sa starozákonný citát nachádza, napr. Rim 9,25: *ὡς καὶ ἐν τῷ Ὡση λέγει*. Ináč autor alebo hovorca starozákonného textu vystupujú ako subjekt slovesa *λέγειν*, napr. Mojžiš, Dávid, Izaiáš. Porovnanie s Pavlom ukazuje, že uvádzanie citátu *verbom dicendi* je zvláštnosťou Listu Hebrejom a nezohľadňuje pôvodný kontext alebo autora. Bohu sú vkladané do úst slová, ktoré v starozákonnom kontexte vyslovujú ľudia. Sám Boh takto obdrží predikát *ὁ λαλήσας* (5,5) a jeho slovo je živé – *Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ* (4,12).⁴

Pri uvádzaní citátov je viditeľné nielen základné hermeneutické rozhodnutie autora. Prevažná väčšina je vložená do úst Boha ako priama reč. Na kľúčových miestach v Liste sa citáty rozumejú ako slová Boha adresované Synovi.⁵ Hovorcom hneď prvých citátov zo Starého zákona v 1,5-13 je Boh.⁶ Všetky sú, aj keď nepriamo, nasmerované na Syna a obsahujú výroky o jeho zvláštnom statuse. Len zriedkavo vypovedajú citáty o anjeloch, myslia pritom ale v prvom rade tiež na Syna. Viditeľné je to najmä pri rétorických otázkach, ktoré ohraničujú sled citátov – *τίτι γὰρ εἶπεν ποτε τῶν ἀγγέλων*· (1,5) a *πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἰρηκέν ποτε*· (1,13). Týmto sa stáva zo všetkých starozákonných citátov v kap. 1 jedinečná výpoveď Otca o Synovi. Štyrikrát je pri ich uvedení použitá forma *λέγειν*. Takto prináleží Ježišovi ten istý status ako Bohu a je oslovaný ako Boh (1,8.10). Okrem toho sú mu priznané klasické Božie atribúty ako večnosť a panovanie, a aj stvorenie sa nazýva dielo Syna. Božie slová adresované Ježišovi zavádzajú a zdôvodňujú obidva hlavné tituly Krista – Syn a Veľkňaz.⁷ Boh takto oslovuje Ježiša a on sa stáva Synom a Veľkňazom, pričom jeho slovo je performatívne. Ináč vyjadrené, Ježiš je Bohom dosadený za Veľkňaza, na čo poukazujú starozákonné citáty Ž 2,7 a Ž 110,4 v 5,5-6.

Ježiš hovorí k Otcovi dvakrát, na čo poukazujú uvedenia citátov v 2,11-12 a 10,5. V tomto prípade ale nejde o slová historického Ježiša. Korešponduje to s tým, že sa spomína „tvoje meno“ (2,12 = Ž 22,23), „tvoja vôľa“ (10,7.9 = Ž 40,9). Obidva citáty môžu byť chápané aj ako súhlas Ježiša s Božou vôľou.⁸ Zároveň sa v nich poukazuje na Kristovu svojbytnosť. Ježiš nie je ako Syn a Veľkňaz iba ten, ktorý koná Otcovu vôľu, ale formuluje nezávisle svoju prosbu. Neopakuje slová Boha, ani sa sám neoznačuje titulmi „Syn“ alebo „Veľkňaz“, ale zdôrazňuje soteriologický rozmer svojho diela (2,12-13; 10,7.9-10). Tematizuje sa nie jeho vlastná osoba, ale jeho dielo, za ktorých bolo vykonané.⁹

Duchu Svätému sú v Liste Hebrejom do úst vložené len dva citáty Ž 95,7-11 v 3,7-11 a Jer 31,33-34 v 10,15-17. Nápadné je, že oba citáty sa vyskytujú ešte raz. Ž 95,7-11 pri výklade v kap. 3 a 4, Jer 31,33-34 v kap. 8. Zaujímavé je, že Boh v celom Liste nehovorí k Duchu. Rovnakým spôsobom však obaja hovoria k ľuďom, z čoho je

⁴ Erich GRÄSSER, *An die Hebräer I* (EKK; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1990) 288.

⁵ Michael THEOBALD, Vom Text zum „lebendigen Wort“ (Hebr 4,12). Beobachtungen zur Schrifthermeneutik des Hebräerbriefs, in: Christof LANDMESSER, *Jesus Christus als die Mitte der Schrift* (Berlin: de Gruyter, 1997) 751-792,766. <https://doi.org/10.1515/9783110811803.751>

⁶ Hans HÜBNER, *Biblische Theologie des Neuen Testaments. Band 3: Hebräerbrief, Evangelien und Offenbarung. Epilegomena* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1995) 24.

⁷ THEOBALD, Vom Text, 766.

⁸ THEOBALD, Vom Text, 777-779.

⁹ RASCHER, *Schriftauslegung und Christologie*, 39. <https://doi.org/10.1515/9783110978629>

možné vnímať ich vzájomnú blízkosť. Je potrebné poznamenať aj fakt, že Duch Svätý hovorí výlučne k ľuďom, nikdy nie k Bohu alebo Synovi.^{10 11}

Žalm 110 v Liste Hebrejom

Žalm 110 je predexilový kráľovský žalm, ktorý bol pravdepodobne súčasťou starovekého judského obradu intronizácie.¹² Lokalizáciou intronizácie kráľa podľa v. 1.4 je Jeruzalem, ktorý sa spája aj s tradíciou Melchizedecha (v. 4). V kultúre, v ktorej sa používal tento žalm, úrad kráľa bol viac ako len nejaká pozícia. Išlo o status, ktorý sa dotýkal identity osoby a spájal sa s mocou. Božie výpovede vo v. 1-4 sú kľúčovými slovami, ktorými Boh prostredníctvom proroka udeľuje úrad. Ktokoľvek sedel po pravici kráľa počas formálnej slávnosti, bol pre neho tým nasledujúcim v poradí a identifikovaný ako oficiálny reprezentant kráľa, ktorý mal pokračovať v jeho konaní.¹³ Ustanovenie do kňazského stavu je súčasťou kráľovského uvedenia. V kráľovských tradíciách pozorovaných v Kanáne kráľ bol hlavným sprostredkovateľom medzi Bohom a človekom. Takým bol aj Melchizedech (porov. Gn 14,18-20). Počas spomínaného obradu intronizácie teda prorocká postava komunikovala božské poslanstvo, v ktorom prikazuje novozvolenému kráľovi, ktorý sa nazýva „pán“, aby zaujal svoje postavenie Jahveho spoluvládcu: „Pán povedal môjmu pánovi: ‘Seď po mojej pravici, kým nepoložím tvojich nepriateľov za podnožku tvojim nohám’ (Ž 110,1). Po zániku monarchie v období babylonského exilu sa zdá, že Ž 110 a jeho prorocký výrok o kráľovi zdieľajúceho Jahveho trón sa vytratil.¹⁴ Ž 110 obsahuje dve proroctvá nádeje. Prvé proroctvo (v. 1-3) je adresované panovníkovi, ktorého božské „zrodenie“ a následná pozícia Božieho miestodržiteľa sa zvykli slávnostne pripomínať už od jeho korunovácie. Druhé proroctvo má kňazský obsah (porov. v. 4). Kráľ v staroveku plnil aj kultové funkcie, nie po línii levitského kňazstva, ale podľa Melchizedechovho kňazstva, (porov. Gn 14,17-20).¹⁵ Židovská tradícia interpretovala tento žalm poukazujúc priamo na Mesiáša, Kráľa, syna Dávidovho.

V Liste Hebrejom sa vysvetľuje, ako tento žalm nachádza naplnenie v Ježišovi, ktorý je kňazom naveky podľa radu Melchizedechovho. Na začiatku je Kristus znázornený ako väčší od anjelov, pretože žiadnemu anjelovi nepovedal Boh slová, ktoré povedal Kristovi: „seď po mojej pravici“ (1,13). Ježiš si nenáročoval slávu veľkňaza. Dostalo sa mu jej potom, čo mu Otec povedal: „Ty si kňaz naveky podľa radu Melchizedechovho“ (v. 4; porov. Hebr 5,6).

¹⁰ RASCHER, *Schriftauslegung und Christologie*, 41. <https://doi.org/10.1515/9783110978629>

¹¹ Jeden z významov citovania starozákonných textov sa spomína na konci Listu. Človek tu nie je len poslucháčom, ale stáva sa hovorcom starozákonného textu. Posledný citát zo Starého zákona (Ž 118,6) je vložený do úst nám všetkým, lebo uvedenie citátu znie: ὡστε θαρροῦντας ἡμᾶς λέγειν (13,6). Dôvod, prečo je teraz možné hovoriť ako „my“ vychádza z predchádzajúceho verša. Boh sám totiž povedal: αὐτὸς γὰρ εἶρηκεν (13,5), takže nás vyzval k odpovedi na svoju výzvu. Porov. RASCHER, *Schriftauslegung und Christologie*, 41. <https://doi.org/10.1515/9783110978629>

¹² „It is almost universally recognized that the psalm reflects a festal ceremony of most ancient times and involves age-old traditions.“ Hans-Joachim KRAUS, *Psalms 60-150. A Continental Commentary* (H.C. Oswald, prekl.; Minneapolis: Fortress, 1993) 346.

¹³ James L. MAYS, *Psalms* (Interpretation; Louisville: WJK, 2011) 351.

¹⁴ David Clint BURNETT, *Christ's Enthronement at God's Right Hand and Its Greco-Roman Cultural Context* (BZNW 242; Berlin: de Gruyter, 2021) 3-4. <https://doi.org/10.1515/9783110691795>

¹⁵ Red. Bohdan HROBOŇ / Adrián KACIAN, *Žalmy 101 - 118. Komentáre k Starému zákonu*. 8. zv. (Trnava: Dobrá kniha, 2020) 337.

Ž 110,4 je citovaný predovšetkým v kap. 7 (porov. tiež 5,5-6.10; 6,20; 10,12), v ktorej sa spomína kňazstvo Melchizedecha, zaujímavú časť Listu. Ž 110,1 obsahuje alúzie a citáty v 1,3; 1,13; 2,5.8; 8,1; 10,12-13; 12,2 s dôrazom na funkciu titulu *Kyrios* v zmysle, ktorý vyjadruje panovanie Mesiáša v Kristovi a jeho víťazstvo nad zlom.¹⁶

Ž 110,1.4 v Liste Hebrejom 5

List Hebrejom v kap. 5 ponúka umelecky komponovaný blok (v. 1-10), ktorý porovnáva ľudské a melchizedechovské kňazstvo. Možná interpretácia danej časti ukazuje, že sa vyzdvihuje kvalita Krista ako sprostredkovateľa (popísaná už v 4,14-16) a prednosť jeho nebeského veľkňazstva, opierajúca sa o pozemské utrpenie. Na čo poukazuje aj ponúkaná analýza štruktúry textu 5,1-10 od Gäbela, ktorý pomocou krátkych reprodukcii jednotlivých výpovedí znázorňuje nasledovne:

1a	A	každý veľkňaz, spomedzi ľudí
1b	B	prináša dary a obety za hriechy
2	C	môže spolucítiť, sám podlieha slabosti
3	D	musí prinášať obetu za vlastné hriechy
4	E	sám si neprisvojuje hodnosť, je povolávaný Bohom ako Áron
5.6	E'	Kristus si neprisvojil hodnosť sám, bol povolaný Bohom
7	D'	prinášal modlitby
8	C'	trpel a naučil sa poslušnosti
9	B'	stal sa pôvodcom večnej spásy pre tých, ktorí ho poslúchajú
10	A'	oslovovaný Bohom ako veľkňaz podľa radu Melchizedechovho

Štruktúra ukazuje, ako navzájom korešpondujú výpovede o ľudskom veľkňazovi a Kristovi. V. 5-10 ponúkajú analógie k vlastnostiam ľudského veľkňaza uvádzaných vo v. 1-4. V. 5 formuluje tézu (ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασεν γεννηθῆναι ἀρχιερεῖα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν), ktorá sa opiera o dva citáty zo žaltára (Ž 2,7 a Ž 110,4). V. 10 preberá druhý z uvedených citátov v skrátenej forme a uzatvára tým vysvetľovanie, ktoré zodpovedá metóde *quod erat demonstrandum*: oslovením Ježiša (porov. προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ vo v.10), ktoré je reprodukované vo v. 5,5-6.10, že Boh ho ustanovil za veľkňaza (κατὰ τὴν τάξιν Μελχισέδεκ). Tým mu udelil hodnosť, ktorú si nemohol prisvojiť sám. V tomto prehľade sa ukazuje nasledujúce usporiadanie:¹⁷

<i>Ľudský veľkňaz</i>		<i>Kristus</i>
A veľkňaz, vybraný spomedzi ľudí Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος ... (v.1)	<i>veľkňazstvo</i>	A' veľkňaz podľa radu Melchizedechovho προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισέδεκ (v.10)

¹⁶ Gianfranco RAVASI, *Il Libro dei Salmi, Commento e Attualizzazione, Volume III. (101-150)* (EDB; Bologna: Centro editoriale dehoniano, 1985) 293-294.

¹⁷ Georg GÄBEL, *Die Kultheologie des Hebräerbriefes* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2006) 174.

<p>B ustanovený ako zástupca ľudí, aby prinášal obeť za hriechy ... ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεόν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν (v.1)</p>	<p><i>funkcia pre ľudí</i></p>	<p>B' stal sa pôvodcom večnej spásy pre tých, ktorí ho poslúchajú καὶ τελειωθείς ἐγένετο ἵπασιν τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου (v.9)</p>
<p>C môže spolucítiť, lebo sám podlieha slabosti μετριοπαθεῖν δυνάμενος [...] ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περικεῖται ἀσθένειαν (v.2)</p>	<p><i>utrpenie</i></p>	<p>C' trpel a naučil sa poslušnosti καίπερ ὢν υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθεν τὴν ὑπακοήν (v.8)</p>
<p>D musí prinášať obeť za vlastné hriechy αἱ ἑαυτῆς ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ἑπερὶ ἁμαρτιῶν (v.3)</p>	<p><i>konanie pre seba samého</i></p>	<p>D' prinášal modlitby tomu, ktorý ho mohol zachrániť ὡς [...] δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σῶζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρῶν προσενέγκας [...] (v.7)</p>
<p>E sám si neprisvojuje hodnosť, je povolávaný Bohom ako Áron καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἑκαθὼςπερ καὶ Ἀαρών (v.4)</p>	<p><i>povolanie</i></p>	<p>E' neprisvojil si hodnosť sám, ale bol povolávaný Bohom podľa radu Melchizedecha [...] ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασεν [...] ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτὸν· Υἱός μου εἶ σύ, [...] καθὼς καὶ [...] λέγει· Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισέδεκ (v. 5-6)</p>

Jednou z vlastností áronského kňazstva je kult obety. Zatiaľ čo ním sa prinášali obety za ľudí (B: v. 1), správanie ľudí podľa spôsobu melchizedechovského kňazstva sa popisuje ako poslušnosť voči Kristovi (B' v. 9). Poslušnosť nahrádza pozemský kult obety. Takto ľudia nasledujú Ježiša, ktorého pozemské bytie je charakterizované utrpením a poslušnosťou. Poslušnosť voči nemu znamená poslúchať ako on.¹⁸ Utrpenie Krista zodpovedá spolucítaniu áronovského veľkňaza (C: v.2). Zvláštny akcent však získava vzťah medzi Kristom a jeho nasledovníkmi skrze počúvanie a poslúchanie (B', C'), ktoré chýbajú pri opise áronovského veľkňaza. Toto pozemské poslúchanie je podmienkou a základom veľkňazskej identity Krista. Funkcia Krista je označená v protiklade k áronovskému veľkňazovi (B-B') a jeho soteriologický význam je opísaný ako dôsledok poslušnej sebaobety. Cesta k sláve viedla cez utrpenie: bol Syn (1,3 5,7-8) a stáva sa Veľkňazom (2,7 5,10). „Stávanie sa“ (v. 9) je vyjadrené ako zmena stavu, ktorá je založená na pozemskom utrpení a dokonaná v povýšení. Takto sa rozumie dosadenie do veľkňazského úradu.¹⁹

¹⁸ Herbert BRAUN, *An die Hebräer* (HNT; Tübingen: Mohr Siebeck, 1984) 147.

¹⁹ GÄBEL, *Die Kultheologie*, 179-180.

Povolanie Ježiša do veľkňazského úradu v Hebr 5,5-6 je vyjadrené kombináciou dvoch veršov žalmov (Ž 2,7 a Ž 110,4). Autor najprv konštatuje, že Kristus si túto poptu neprpisuje sám a potom to dokazuje dvoma citátmi z Písma. Odvolávanie sa na starozákonné citáty pripomína kap. 1, v ktorej sa tiež najskôr zafinuje kristologická výpoveď vo v. 1-4 a následne sa dokazuje ďalšími citátmi vo v. 5-14. Starozákonné verše sa tiež vkladajú do úst Boha, ktorý hovorí k Synovi. Citovaný je Ž 2,7. Oproti kap. 1 sa rozoberá iba jedna téma - povolanie. Sled sa skladá len z dvoch a nie zo siedmich citátov a autor nepoužil podrobné uvádzania citátov. Z obidvoch žalmov (Ž 2 a Ž 110) sa cituje po jednom verši a spája ich spoločná téma. Sú to kráľovské žalmy a v obidvoch ide o intronizáciu.²⁰ Terminologicky zodpovedajú mesiášskej interpretácii. To objasňuje rovnako ich používanie v ranom kresťanstve, ktoré pravdepodobne ovplyvnilo aj autora Listu. Verše z oboch žalmov sa citujú v Liste viackrát.²¹ Na základe opakovania κατά την τάξιν Μελχισέδεκ je možné vychádzať z toho, že autora nezaujímajú hebrejská verzia žalmu, ale drží sa LXX.²² Obidva verše žalmov využil na pomenovanie dôležitých titulov Syn a Veľkňaz.²³ Citát zo Ž 2,7 sa objavuje na tomto mieste trochu prekvapujúco, keďže napriek titulu Syn slúži tento verš k potvrdeniu povolania Ježiša za Veľkňaza. Tematicky by sa tu zrejme viac hodil citát zo Ž 8,5-7 použitý v Hebr 2,6-8. Tu sa vyskytujú termíny δόξα a τιμή (Hebr 2,7 = Ž 8,6), po ktorých autor siaha pri téme uvedenia Syna za Veľkňaza.²⁴ Citát zo Ž 110,4 sa na tomto mieste v Hebr vyskytuje prvýkrát a tiahne sa celou veľkňazskou tematikou.²⁵

Funkcia verša Ž 110,4

Citátom zo Ž 110,4 sa Písmom zdôvodňuje centrálny titul Veľkňaz a vkladá sa do úst Boha. Tento verš sa v Novom zákone vyskytuje iba v Liste Hebrejom, hoci Ž 110 patrí v ranom kresťanstve k najčastejšie citovaným textom.²⁶ Obsahovo zapadá Ž 110,4 do centrálnej výpovede Listu – Boh oslovuje Ježiša a uvádza ho do úradu. Na jednotlivých miestach spĺňa tento verš rôzne funkcie.

V 5,4-5 sa Ž 110,4 spája s titulom Syn a zároveň sa pomocou neho vyzdvihuje analógia s levitským kňazstvom. Obaja, Áron aj Ježiš, boli Bohom povolaní a uvedení do úradu (pozri aj Hebr 5,10). V 5,1 sa spomína prinášanie darov a obiet, na čo poukazuje aj rozprávanie v Gn 14 reflektované prostredníctvom Melchizedecha v Ž 110. V duchu teórie obiet Listu Hebrejom a poslednej večere Ježiša môžeme v tomto elemente vidieť typológiu novej zmluvy v krvi Krista. Skrže eucharistiou sa Kristus znova spája s obradom Melchizedecha, ktorým sa vyjadruje univerzálny spásny charakter veľkonočnej obety. Melchizedech svojím obradom vyjadruje Bohu vďačnosť za víťazstvo nad nepriateľmi. Eucharistiou Kristus spája veriacich, aby poďakoval Otcovi za svoje víťazstvo nad zlom. Podobne sa spomína v rímskom kánone

²⁰ Red. HROBŇ / KACIAN, *Žalmy 101 – 118.*, 337; GRÄSSER, *An die Hebräer I*, 288-291.; Friedrich SCHRÖGER, *Der Verfasser des Hebräerbriefes als Schriftausleger* (Regensburg: Friedrich Pustet, 1968) 35-40.

²¹ „Ty si môj syn, ja som ťa dnes splodil“ (Ž 2,7) v Hebr 1,5 a 5,5. „Ty si kňaz naveky podľa radu Melchizedechovho“ (Ž 110,4) v Hebr 5,6 a 7,17.

²² RASCHER, *Schriftauslegung und Christologie*, 117. <https://doi.org/10.1515/9783110978629>

²³ THEOBALD, *Vom Text*, 766-767.

²⁴ Hebr 5,4: και οὐχ ἑαυτῶ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν... Hebr 5,5: ... οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασεν ...

²⁵ Priame citáty Ž 110,4 sa nachádzajú v Hebr 5,6; 7,17-21; nepriame citáty v Hebr 5,10; 6,20; pozri napr. KISTENMAKER, *The Psalm Citations*, 31-32.

²⁶ Napr. Ž 110,1 okrem Hebr 1,13 aj v: Mt 22,44; Mk 12,36; Lk 20,42-43; Sk 2,34-35; 1Kor 15,25

„Zhliadni na ne vľúdny a láskavým okom a milostivo ich prijmi, ako si milo prijal obetné dary svojho spravodlivého služobníka Ábela, žertvu nášho praotca Abraháma i svätú a nepoškrvnenú obetu tvojho veľkňaza Melchizedecha.“²⁷

V 6,20 sa pomocou uvedeného verša pripomína, že s týmto Veľkňazom je spojená istota. Je Veľkňazom naveky - εις τὸν αἰῶνα. V užšom kontexte 6. kapitoly označuje existujúcu nádej (Hebr 6,18) a pevné zakotvenie duše (Hebr 6,19), ktoré siaha až za oponu, kam vošiel za nás ako predchodca Ježiš. Kristus je ďalej charakterizovaný ako ten, ktorý sa stal Veľkňazom naveky podľa radu Melchizedechovho (Hebr 6,20). Narážka na Ž 110,4 sa tu javí ako potvrdenie a istota nádeje, čo je zvýraznené s obrazom kotvy a vstúpením Ježiša.

V 7,17.21 sa zdôrazňuje vyššia hodnota Ježišovho kňazstva. Gn 14 poukazuje na Melchizedecha, „večného kňaza“ v zmysle stability a časovej neobmedzenosti. V skutočnosti sa táto kvalita prejavila naplno vo vzkriesenom Kristovi, Božom Synovi (1,11-12; 13,8), v Božej večnosti.²⁸ Citátmi zo Ž 110,4 sa v kap. 7 nedokazuje iba fakt, že Ježiš je kňaz podľa radu Melchizedechovho, ale aj existencia tohto kňazstva mimo levitskej genealógie (7,14) a že stojí nad levitským kňazstvom. Za týmto účelom je v 7,21 uvedený a interpretovaný začiatok verša Ž 110,4 - ὁμοσεν κύριος καὶ οὐ μεταμεληθήσεται, ktorý sa inde necituje. Prísahou sa uvádza výlučne Ježišove kňazstvo a nie Léviho.

Syn je Synom, pretože je takto oslovený Otcom. Deje sa to pomocou citátu Ž 2,7 a 2 Sam 7,14²⁹ v 1,5. Toto dosadenie a oslovenie ako Syn v 1,5 nadväzuje na 1,4 a podobne je použité aj v 5,5. Obidva verše majú podobný obsah a kráľ je oslovený ako Boží syn.³⁰

Ž 2 je kráľovský žalm, ktorý sa zaoberá témou intronizácie a povolania prostredníctvom Boha.³¹ Týmto sa on, jeho úrad a vládnutie dostávajú na Božiu stranu. Kráľ má reprezentovať Boha a týmto spôsobom je Boží syn. Kristologická intrepriácia Ž 2,7 je známa aj v Sk 13,33.³²

²⁷ Ž 110 s poukazom na obetu Melchizedecha (porov. Hebr 5,1) Cirkev používa na Slávnosť Tela a Krvi Kristovej, aby vyjadrila, že Ježiš je kňaz, prinášajúci obetu seba samého. Typologicky má Melchizedech v symbolickej rovine veľa spoločného s Mesiášom. Mesiáš je tým, čo znamená hebrejské meno Melchizedech, legitímny (spravodlivý) kráľ, ktorý prináša pokojnú obetu chleba a vína. Kresťanská tradícia v ňom videla Krista, mesiášskeho kráľa a kňaza novej zmluvy, ktorý prináša obetu chleba a vína svojho tela a krvi. Red. HROBOŇ / KACIAN, Žalmy 101 – 118., 338.

²⁸ RAVASI, *Il Libro dei Salmi*, 295.

²⁹ Témou 2 Sam 7 je prísľúbenie Dávidovi a jeho potomstvu, ktoré oznamuje prorok Nátan. Týmto spôsobom sa pevne zachytáva trvalé spojenie Boha s Dávidom a jeho rodinou. 2 Sam 7,14 formuluje Boží prísľub, že tento vzťah platí aj pre Dávidovho potomka. Aj jemu bude Boh otcom a on mu bude synom. Toto prísľúbenie platí v kontexte 2 Sam 7 skutočnému potomkovi Dávida a neobsahuje ešte žiadne mesiášske prísľúbenie. To z neho vyrástlo neskôr. Porov. RASCHER, *Schriftauslegung und Christologie*, 76. <https://doi.org/10.1515/9783110978629>

³⁰ Na blízkosť citátov Ž 2,7 a 2 Sam 7,14 poukázal už Hans-Joachim KRAUS, *Psalmen I (Biblischer Kommentar. Altes Testament)* (Neukirchen: Neukirchener Verlag, 1989) 152.

³¹ KRAUS, *Psalmen I*, 142-156.

³² Prehľad o Ž 2 v Novom zákone a rabínskom židovstve je možné nájsť napr.: KISTENMAKER, *The*

Záver: Žalm 110 – pilier kristológie v Liste Hebrejom a Novom zákone

Pre vyjadrenie kristológie v novozákonných spisoch sa používajú dva žalmy: Ž 2 a Ž 110. V evanjeliách Ježiš sám používa citáty zo Ž 110, aby obhájal božstvo Mesiáša, ktorý je podľa tela Dávidovým synom a predsa Dávidovým Pánom (Mt 22, 44; Mk 12, 36; Lk 20, 42-43). Tento žalm je tiež využívaný v celom Novom zákone na potvrdenie Ježišovho božstva a najmä v Hebr 5 - 7 na zdôvodnenie Melchizedechovho kňazstva. Hoci Ježiš nikdy necituje Ž 2, má podobne vysoké miesto v kristológii Nového zákona, pretože priamo súvisí so Ž 110. Tieto dva "kráľovské" žalmy sú teda piliermi kristológie Nového zákona.³³

V 5. kapitole sa Ž 2 uvádza ako argument pre identifikáciu Ježiša s veľkňazom. Aj keď Ž 2 neobsahuje kňazský jazyk, autor spája vyhlásenie Jahveho so Ž 110,4 a používa toto korunovačné vyhlásenie ako text vysviacky.³⁴

Ž 2 je prepojený so Ž 110 a jeho obrazom Melchizedecha, aby spojenie medzi Dávidovým Mesiášom a veľkňazom, už spomínané v Ž 110, bolo ešte silnejšie. Zdôrazňuje tiež nadradenosť Kristovho kňazstva práve pre jeho božský pôvod. Tento veľkňaz je splodený zo samého Boha. Večný pôvod Božieho Syna určuje vzor Melchizedecha, ako autor zdôrazňuje v Hebr 7,3.³⁵

Melchizedech predstavuje vzor večného Syna. Boha, ktorý sa potom vtelil ako nositeľ Melchizedechovho kráľovského kňazstva.³⁶ Na základe Ž 2 autor Listu tvrdí, že tento veľkňaz je večný Boží Syn. Použitie Ž 2 zdôrazňuje, že Melchizedech, a teda aj Ježiš, je kňaz-kráľ. Zároveň spája všetky tri tituly dohromady: Ježiš je teda nielen Syn a kráľ, ale aj kňaz. Zo Ž 2 vychádza jazyk Syna a kráľa (ako aj *χριστός*), zo Ž 110 jazyk kráľa a kňaza (ako aj *κύριος*). Toto prepojenie Ž 2 so Ž 110 ukazuje, ako sa navzájom dopĺňajú a spájajú v jedinečnom kristologickom vyznaní.³⁷

Možno len súhlasiť s A. Vanhoyem, že funkcia citácie Ž 110 v Hebr 5,5-6 nasledujúca po citácii Ž 2 je oznámením Boha vzkriesenému Kristovi, pozvanému zasadiť sa po jeho pravici (porov. Ž 110,1), že je kňazom naveky podľa radu Melchizedechovho (porov. Ž 110,4). Čím sa chce povedať, že má nielen slávu synovskú, ale aj kňazskú.³⁸

Bibliografia:

BRAUN Herbert, *An die Hebräer* (HNT; Tübingen: Mohr Siebeck, 1984)

BURNETT David Clint, *Christ's Enthronement at God's Right Hand and Its Greco-Roman Cultural Context* (BZBW 242; Berlin: de Gruyter, 2021) <https://doi.org/10.1515/9783110691795>

Psalms Citations, 17-19., 75-77.

³³ Christopher A. MARONDE, "You Are My Beloved Son": The Foundations of a "Son of God" Christology in the Second Psalm (CTQ 85, 2021) 313.

³⁴ MARONDE, "You Are My Beloved Son", 327.

³⁵ MARONDE, "You Are My Beloved Son", 327.

³⁶ Charles A. GIESCHEN, *Angelomorphic Christology* (Waco: Baylor University, 2017) 309-311.

³⁷ MARONDE, "You Are My Beloved Son", 328.

³⁸ Albert VANHOYE, *A different Priest. The Epistle to the Hebrews* (SRS; Miami: Convivium Press, 2011) 163.

- GÄBEL Georg, *Die Kultheologie des Hebräerbriefes* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2006)
- GIESCHEN Charles A., *Angelomorphic Christology* (Waco: Baylor University, 2017)
- GRÄSSER Erich, *An die Hebräer I* (EKK; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1990)
- HROBONĚ Red. Bohdan / KACIAN Adrián, *Žalmy 101 – 118. Komentáre k Starému zákonu. 8. zv.* (Trnava: Dobrá kniha, 2020)
- HÜBNER Hans, *Biblische Theologie des Neuen Testaments. Band 3: Hebräerbrief, Evangelien und Offenbarung. Epilegomena* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1995)
- KISTENMAKER Simon, *The Psalm Citations in the Epistle to the Hebrews* (Eugene: Wipf and Stock, 1961)
- KRAUS Hans-Joachim, *Psalmen I (Biblischer Kommentar. Altes Testament* (Neukirchen: Neukirchener Verlag, 1989)
- KRAUS Hans-Joachim, *Psalms 60-150. A Continental Commentary* (H.C. Oswald, prekl.; Minneapolis: Fortress, 1993)
- MARONDE Christopher A., *“You Are My Beloved Son”: The Foundations of a “Son of God” Christology in the Second Psalm* (CTQ 85, 2021)
- MAYS James L., *Psalms* (Interpretation; Louisville: WJK, 2011)
- RASCHER Angela, *Schriftauslegung und Christologie im Hebräerbrief* (Berlin: de Gruyter, 2007) <https://doi.org/10.1515/9783110978629>
- RAVASI Gianfranco, *Il Libro dei Salmi, Commento e Attualizzazione, Volume III. (101-150)* (EDB; Bologna: Centro editoriale dehoniano, 1985)
- THEOBALD Michael, *Vom Text zum „lebendigen Wort“ (Hebr 4,12). Beobachtungen zur Schrifthermeneutik des Hebräerbriefes*, in: Christof LANDMESSER, *Jesus Christus als die Mitte der Schrift* (Berlin: de Gruyter, 1997) <https://doi.org/10.1515/9783110811803.751>

prof. Róbert Lapko, Th.D, PhD.

SÚJS SAV

Dúbravská cesta 9

841 04 Bratislava

robert.lapko@savba.sk

ThLic. Ing. Martin Sedlák

Teologická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku

Hlavná 89

040 01 Košice

martin.sedlak@sedemar.sk